

**IZVJEŠTAJ SA OKRUGLOG STOLA NA TEMU NESTALE OSOBE
U KONTEKSTU ORUŽANIH SUKOBA I LJUDSKIH PRAVA
Utorak, 3. septembar 2013. godine, Sarajevo**

1. ICMP je bio domaćin regionalnog okruglog stola, koji je održan 3. septembra 2013. godine u Sarajevu. Učesnici su bili predstavnici državnih institucija, nevladinih organizacija koji zastupaju ljudska prava, predstavnici grupa žrtava, akademici, novinari i mladi uključeni u proces rješavanja pitanja nestalih. Razgovarali su o pitanjima koja ukazuju na budućnost procesa rješavanja problema nestalih na osnovu iskustava stečenih u procesu rješavanja tog pitanja na Zapadnom Balkanu.
2. Regionalni okrugli sto u Sarajevu je treći po redu, u okviru priprema za međunarodnu konferenciju o nestalim osobama koja će se održati u Hagu krajem oktobra 2013. godine. Dva prethodna radna stola održana su u Hagu i na Univerzitetu u Sussesu ranije ove godine.
3. ICMP je diskusiju u Sarajevu fokusirao na četiri seta pitanja: prvo: koja je uloga međunarodne zajednice u pružanju pomoći zemljama koje se oporavljaju od posljedica oružanih sukoba ili kršenja ljudskih prava? Postoje li standardi koje bi međunarodna zajednica trebala primjeniti kao odgovor na potrebe zemalja koje se bore sa pomenutim problemom? Drugo, koje su obaveze država suočenih sa problemom nestalih osoba u procesu njegovog rješavanja? Koja prava i uloge imaju udruženja žrtava i civilno društvo u rješavanju pitanja nestalih osoba? Treće, da li su krivične istrage i podizanje optužnica smetnja u procesu traženja i identifikacije nestalih osoba ili predstavljaju motivirajući faktor i pod kojim uslovima? Četvrto, da li rješavanje slučajeva osoba nestalih usljed oružanih sukoba, kršenja ljudskih prava i organiziranog kriminala doprinosi okončanju talasa nasilja i potencijalnom ekonomskom razvoju? Okrugli sto je zaključen završnom diskusijom, kada su učesnici iznosili svoja mišljenja u smislu iskustava stečenih na zapadnom Balkanu i načina na koji se ta iskustva mogu prenijeti u druge scenarije rješavanja pitanja nestalih na globalnom nivou – poput reakcije u slučaju nesreća, krijumčarenja i migracija.
4. U uvodnom dijelu je Kathryn Bomberger, generalna direktorica ICMP-a, istakla promjenu u načinu posmatranja i rješavanja pitanja nestalih posljednjih godina. Poredeći omjer ubijenih civila i vojnika u svjetskim ratovima (jedan civil na sedam vojnika) sa omjerom u sukobima krajem 20. i početkom 21. vijeka (devet civila na jednog vojnika) ukazala je na ogromnu promjenu dinamike sukoba, dodavši da su danas u sukobima “nestale osobe uglavnom civili, a ne vojnici”. Tokom 1990.-ih dogodio se zaokret u pristupu rješavanju ovog pitanja – iz humanitarnog pristupa ka pristupu vladavine prava. Ovaj razvoj je dodatno podržan uspostavljanjem MKSJ-a, te kasnije MKS-a. Kao rezultat promjene prirode sukoba i usvajanja pristupa rješavanju slučajeva nestalih osoba nakon sukoba zasnovanog na vladavini prava, u bivšoj Jugoslaviji je pronađeno i identifikovano više od 70% od 40.000 nestalih u sukobima. Nameće se pitanje: kako primijeniti pozitivna iskustva iz područja Zapadnog Balkana na druge dijelove svijeta i različite scenarije?

I. Diskusija

Dio 1: Koja je uloga međunarodne zajednice u pružanju pomoći zemljama koje se oporavljaju od posljedica oružanih sukoba ili kršenja ljudskih prava? Postoje li standardi koje bi međunarodna zajednica trebala primijeniti kao odgovor na potrebe zemalja koje se bore sa pomenutim problemom?

5. Učesnici su se uglavnom složili oko toga da su međunarodne institucije igrale važnu ulogu u procesu pronalazjenja i identifikacije nestalih osoba na zapadnom Balkanu, koja je bila od koristi domaćim vlastima kao nosiocima odgovornosti za rješavanje tog pitanja.
6. Saliha Đuderija, pomoćnica ministra za ljudska prava i izbjeglice BiH, istakla je da je “međunarodna zajednica ključni faktor u prevazilaženju političkih prepreka rješavanju problema nestalih. Prije 1996. godine, imali smo nacionalno podijeljene komisije koje su radile na principu reciprociteta. Uz pomoć međunarodne zajednice uspjeli smo pokrenuti proces u kome nema mjesta za diskriminaciju, u kome se traga za svima bez obzira na etničku pripadnost, religiju i naciju”.
7. Ivan Grujić, pomoćnik ministra za branitelje Republike Hrvatske rekao je da “međunarodna zajednica nije idealna, ali igra iznimno važnu ulogu u rješavanju pitanja nestalih”. Naglasio je značaj uloge međunarodne zajednice u jačanju regionalne saradnje, koja je ključna za rješavanje pitanja nestalih na zapadnom Balkanu, zatim njihovu ulogu u podržavanju nadležnih da se bave problemima žrtava, pomagala da uspostave vlastite kapacitete, osiguravala resurse i pružanje pomoći u primjeni regulative koju donose države. “Potrebno je da međunarodne organizacije imaju mandat za rješavanje pitanja nestalih, tako da mogu primijeniti standarde u nekim budućim sukobima, koji ovdje, nažalost, nisu postojali /na Zapadnom Balkanu/”, rekao je pukovnik Grujić. “Nigdje”, zaključio je pukovnik Grujić, “nije pronađen i identifikovan tako veliki broj nestalih kao ovdje. Bilo bi jako dobro kada bi se iskustva ove regije mogla prenijeti i drugima”.
8. Milutin Mišić, član Kolegija direktora Instituta za nestale osobe BiH naglasio je da bi pitanje nestalih osoba trebalo biti pitanje i problem kojim će se baviti država, “ali se do danas država krije iza napora međunarodne zajednice, što državu dovodi u inertno stanje spram ovog pitanja. “Zaključio je sljedećim riječima: “kada ćemo prenijeti odgovornost na institucije BiH”?
9. Anisa Sućeska, BIRN, BiH komentarisala je ovisnost o međunarodnoj zajednici. “Mislim da patimo od sindroma žrtve. Mi smo tek jedno poglavlje u nizu sukoba koji su se gotovo istovremeno događali u svijetu. Ljutimo se sada zbog toga što je međunarodna zajednica promijenila prioritete, umjesto da prihvatimo činjenicu da ima i drugih žrtava kojima treba pomoći. Moramo, međutim, insistirati na tome da međunarodna zajednica završi proces koji je ovdje počela”.
10. Vesna Teršelič, NVO aktivistkinja i borac za ljudska prava iz Hrvatske izjavila je da “zahvaljujući zahtjevima udruženja porodica nestalih osoba i organizacija za ljudska prava, kao i uključenosti međunarodne zajednice danas imamo standarde kakve imamo, dok 1990-ih nismo imali nikakve”. Gospođa Teršelič je govorila o pravima koja žrtve imaju nakon teških i sistemskih kršenja ljudskih prava – pravima na istinu, pravdu, reparaciju i garanciju neponavljanja. Predložila je da međunarodna zajednica definiše ta prava i obaveze država koje iz njih proističu u jednoj konvenciji. “Ostalo je još mnogo stvari [koje treba poduzeti], ali se međunarodni doprinos može ogledati u stvaranju standarda na osnovu iskustava stečenih u ovoj regiji”, rekla je gospođa Teršelič.

11. Lejla Hadžimešić, ekspertica za ljudska prava iz BIH ponovila je stajalište gospođe Teršelič o tome “koliko je važno standardizovati ovo područje i prenijeti iskustva iz ove u druge regije”, posebno ističući “četiri prava koja je pomenula gospođa Teršelič, uključujući i pravo na borbu protiv nekažnjivosti”. “To je vrlo važno kod uspostavljanja standarda, jer se na ovom polju pokazalo da je osnivanje Međunarodnog krivičnog suda i Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju donijelo novi pomak”, rekla je gospođa Hadžimešić.

Dio 2a: Koje su obaveze država suočenih sa problemom nestalih osoba u procesu njegovog rješavanja?

12. Mnogo se toga može naučiti iz iskustava sa zapadnog Balkana. Osnovane su institucije koje se bave isključivo nestalim osoba, poput komisija za nestale osobe u Hrvatskoj, na Kosovu i u Srbiji i poput Instituta za nestale osobe u BIH, zatim posebna tužilaštva za ratne zločine, koja se, između ostalog, bave i zločinima koji su doveli do nestanka ljudi. Te institucije nisu uobičajene i uopšte ne postoje u većini zemalja.
13. Aida Čerkez, novinarka agencije Associated Press komentarisala je međugeneracijske cikluse nasilja i kako danas – kao rezultat napora međunarodne zajednice da rješava pitanje nestalih – niko ne može manipulirati brojem nestalih osoba niti to u budućnosti koristiti kao katalizator novih sukoba. Dodala je, međutim, i sljedeće: “čini mi se da smo uspjeli identifikovati više od 70% nestalih samo zbog pritiska međunarodne zajednice. Zašto mi ne preuzmemo odgovornost? Da li će se proces nastaviti i ako međunarodna zajednica prestane postavljati uslove”?
14. Sandra Orlović, izvršna direktorica Centra za humanitarno pravo iz Srbije naglasila je obaveze države da rješava problem nestalih osoba. “Te su obaveze duboko ugrađene u odredbe međunarodnog prava i proističu iz niza konvencija koje su prisutne u našim pravnim sistemima, a primjenjuju se kroz mehanizme tranzicijske pravde”, rekla je. Gospođa Orlović je izrazila skepsu oko daljeg napretka u rješavanju pitanja nestalih na zapadnom Balkanu sve dok suočavanje sa prošlošću ne uđe na dnevni red političkih elita u regiji. Ključno je da države preuzmu odgovornost za problem i da žele pronaći svoje građane. Saliha Đuderija je istakla da “svaka država mora imati vrlo vidljive državne, stručne i profesionalne mehanizme koji moraju funkcionisati na vrlo transparentan način [da bi se mogle baviti naslijeđem iz prošlosti]. Takvi mehanizmi, međutim, ne bi smjeli oslobađati odgovornosti druge učesnike u procesu (policiju, tužilaštva, itd.) od njihovih odgovornosti. U BIH postoje mehanizmi, ali nisu efikasni jer nema političke volje za velikim promjenama zbog toga što još uvijek ne vjerujemo dovoljno jedni drugima nakon posljednjeg sukoba”.
15. Adnan Rizvić, ICMP smatra da se uloga države može dvojako posmatrati: uspostavljanje i podržavanje mehanizama za rješavanje pitanja nestalih osoba kao i mehanizama koji za cilj imaju spriječiti ponavljanje ovog problema u budućnosti. Potonji, rekao je, još uvijek ne postoje. Ovim pitanjem se, stoga, trebaju baviti historičari, jer će tek tada sljedeće generacije imati koristi od našeg iskustva. Vladine institucije treba da dokumentuju i bilježe istinu, gradeći na taj način temelj bolje budućnosti. “Ovo pitanje se mora riješiti kako bi se pokrenuo proces pomirenja i održavanja mira u budućnosti”, rekao je gospodin Rizvić.
16. Sven Milekić, Inicijativa mladih za ljudska prava iz Hrvatske, pažnju je skrenuo na činjenicu da čak i ako država naizgled pokazuje političku volju za rješavanje određenog problema, samo usvajanje zakona u tom pogledu često nije dovoljno. “Neki zakoni postoje na papiru, čime je ispoštovana forma, ali se oni u stvarnosti ne primjenjuju. Bez obzira na to ko dođe na vlast, ne postoji spremnost za suočavanje sa prošlošću ili ukazivanje na probleme o kojima obični ljudi malo

znaju”, rekao je gospodin Milekić.

17. Ivan Grujić je dodao da “država ima tri obaveze: obavezu da rješava probleme, preuzima odgovornost i pokazuje političku volju. Ključ je postojanje iskrene političke volje”, rekao je pukovnik Grujić, “koja postaje operativna kroz usvajanje državnih zakona, efikasan rad institucionalnih mehanizama za zaštitu porodica nestalih osoba i rješavanje njihovih slučajeva, suđenja počinocima i obilježavanje događaja i mjesta stradanja u spomen žrtvama”.

Dio 2b: Koja prava i uloge imaju udruženja žrtava i civilno društvo u rješavanju pitanja nestalih osoba?

18. Olgica Božanić, članica udruženja Porodica kidnapovanih i nestalih osoba sa Kosova i Metohije, Srbija kazala je da je “uloga porodica nestalih osoba osnivanje udruženja, lobiranje za naša prava i vršenje stalnog pritiska na vladu [da ispuni svoje obaveze]. Mi prikupljamo i svojim članovima dijelimo informacije iz različitih institucija, međunarodnih i nevladinih organizacija. Tražimo pravdu i krivično gonjenje svih počinilaca. Uvidjeli smo značaj umrežavanja, te smo prije dvije godine osnovali regionalno tijelo za koordinaciju koje se bavi rješavanjem pitanja nestalih osoba na nediskriminirajućim principima. Danas lobiramo da države iz regije Zapadnog Balkana potpišu deklaraciju o principima najbolje prakse u procesu pronalaženja, ekshumacije i identifikacije nestalih osoba, kao i da se 2014. godina proglasi godinom nestalih osoba”.
19. Ljiljana Alvir, predsjednica Udruga obitelji ubijenih i nestalih hrvatskih branitelja, Hrvatska, istakla je da “udruženja porodica nestalih osoba igraju ključnu ulogu u procesu traganja za nestalim osobama jer [...] su porodice najposvećenije rješavanju ovog problema i predstavljaju pokretačku snagu saradnje između vladinih institucija i porodica. Njihova je uloga dvojaka: s jedne strane vrše pritisak na vladine institucije [da ispune obaveze u procesu pronalaženja, ekshumacije i identifikacije nestalih], a s druge strane mogu dati konstruktivan doprinos vladinoj politici u vezi sa pitanjem nestalih učešćem u radu komisija i podizanjem ovog problema na viši nivo”.
20. Anisa Sućeska je komentarisala potrebu za rješavanjem problema međugeneracijskog prenosa traume sa jedne generacije na drugu. Iako se mediji uglavnom ne smatraju dijelom građanskog društva, gospođa Sućeska je ukazala na to da i mediji, poput građanskog društva, igraju važnu ulogu u borbi protiv govora mržnje i obrazovanju mladih o načinima na koje se nose sa prošlošću kako bi se izbjegao međugeneracijski prenos traume.

Dio 3: Da li su krivične istrage i podizanje optužnica smetnja u procesu traženja i identifikacije nestalih osoba ili predstavljaju motivirajući faktor i pod kojim uvjetima?

21. Lejla Hadžimešić je dala uvod u treću sesiju nedvojbentim odbacivanjem potrebe za diskusijom o tome da li počinoci trebaju odgovarati za zločine koje su počinili; ne postoji alternativa za dostizanje pravde i kažnjavanje počinilaca. Istakla je sljedeće: “što se tiče neponavljanja, osuđivanjem počinilaca, šalje se jasna poruka svijetu – međunarodno pravo ne odobrava zločine i ako se neko usudi da stvara ponovo destruktivnu ideologiju, on/ona će znati da ne može pobjeći od osude. Uz to, osude otežavaju mogućnost da potencijalno monstruoza zločinačka ideologija, prema međunarodnom pravu, izgradi kritičnu masu pristalica, jer mladi ljudi već uče kroz svoje obrazovanje da su takva djela kažnjiva, kroz međunarodno pravo i definitivno brzu osudu”.

22. Mioljub Vitorović, tužilac Tužilaštva za ratne zločine iz Srbije, istakao je da “nema dvojbe oko toga da se za svaki zločin, uključujući i ratni zločin mora suditi.[...] Suđenja za ratne zločine mogu predstavljati prepreku ako nema koordinacije i ako svjedok otkriva informacije [o skrivenim grobnicama nestalih osoba] i ako godinama nema nikakvog pomaka”. “Međutim”, dodao je, “ako postoji dobra koordinacija, radi se o vrlo efikasnom mehanizmu. [...] iz iskustva znam da svaki put kad uspijete dovesti svjedoke koji govore o onome što se dogodilo, posebno ako priznaju krivicu, to može motivisati i druge koji su ubijali da priznaju zločine i olakšaju dušu, jer normalan čovjek ne može živjeti sa teretom činjenice da je ubijao druge ljude”.
23. Anisa Sućeska: “Nepotrebno je diskutovati o tome da su suđenja za zločine obaveza. Ali suđenja imaju uticaj na javnu transparentnost procesa i pristup informacijama. Svjedočenje može biti pozitivan element u podizanju svijesti javnosti. Ipak, postoji opasan pomak u cijeloj regiji ka anonimizaciji podataka o suđenjima za ratne zločine”.
24. Ljiljana Alvir je govorila o primjeru suđenja za masakr hrvatskih civila na farmi Ovčara u Istočnoj Slavoniji 1991. godine koji su počinili pripadnici JNA i srpskih paravojnih formacija. “Već smo istakli pozitivan pristup predsjedavajućeg sudskog vijeća u slučaju Ovčara, koji je dopustio obuhvatnije ispitivanje optuženika i svjedoka kako bi se došlo do informacija o nestalim osobama. Predlagali smo i Međunarodnom krivičnom sudu da dopusti šire ispitivanje tokom procesa kako bi se došlo do informacija o nestalima”.
25. Ivan Grujić: “Očigledno postoji odgovornost država da gone i kazne prekršitelje zakona.[...] počinocima se mora pružiti prilika da otkriju informacije i dobiju nešto blaži tretman kroz proces nagodbe. Imamo pozitivna iskustva sa krivičnim procesima koji su doveli do određenih informacija”.
26. Olgica Božanić: “Haški tribunal je tri godine radio na podizanju optužnice protiv kidnapera mogje braće. Optužnica je prosljeđena UNMIK-u, potom EULES-u. Na kraju su optuženi za protjerivanje, a ne ubistvo. Potom su oslobođeni. Kako da vjerujem međunarodnim mehanizmima pravde, domaće da ne pominjem? Stoga je neophodno saslušavati osumnjičene, svjedoke i članove njihovih porodica što je prije moguće, da bi se spasilo što više života”.

Dio 4: Da li rješavanje slučajeva osoba nestalih usljed oružanih sukoba, kršenja ljudskih prava i organiziranog kriminala doprinosi okončanju talasa nasilja i potencijalnom ekonomskom razvoju?

27. Na četvrtoj sesiji okruglog stola razgovaralo se o široj svrsi napora da se nestale osobe pronađu, ekshumiraju i identifikuju. Da li takvi napori doprinose ekonomskom razvoju? Da li doprinose održivom miru, pomirenju i vladavini zakona?
28. Svetlana Cenić, ekonomistica, BIH: “Ljudi me često pitaju kad će se stanje popraviti, a moj odgovor je kad se pogledate u ogledalo i suočite sami sa sobom. Još uvijek nisam uspjela izračunati tačnu vrijednost propuštenih finansijskih prilika, te koliko nas sve ovo [rješavanje pitanja nestalih] košta. Svako uključen u ekonomski razvoj društava nakon sukoba sjetit će se podatka da su između 1945. i 1993. godine vođena 174 rata, od čega su 34% bili ratovi između država, dok su 66% građanski ratovi, uglavnom u zemljama u razvoju. U onim zemljama koje su se suočile sa građanskim ratom i u kojima rane nisu zacijelile došlo je do vraćanja bolesti – ratovi su ponovo izbijali. Nerješavanje problema nestalih osoba i ratnih zločina, uz činjenicu da nema nikoga spremnog da se pogleda u ogledalo, vodi ka nestabilnosti i izostanku napretka. Politički je prolongiranje ovog procesa isplativo; najjeftinije populističke kampanje još uvijek se bave

pitanjem nestalih. Ekonomski je katastrofalno, jer niko ne investira u problematične zemlje. Unutrašnji su sukobi najpogubniji za društvo, to nam je dobro poznato; najteže je sagledati njihove posljedice i priznati krivicu. Takvi sukobi vode ka različitim oblicima nejedinstva, što je iz ekonomskog ugla katastrofalno. Koliko vrijedi jedan čovjek? Kako izračunati vrijednost izgubljenih ljudi? Koliko košta pronalaženje jedne osobe? Koliko košta rješavanje ovog pitanja? Koja je cijena i opšti gubitak za društvo?"

29. Milovan Kubat, šef laboratorija za analizu DNK u Institutu za sudsku medicinu u Zagrebu, naveo je "da je tužan uspjeh ovog procesa to što smo svoj posao zasnovali na identificiranju nestalih. U onim oblastima gdje smo uspjeli završiti sav posao, nacionalna netrpeljivost se drastično smanjila, a ovo je nesumnjivo jedan od preduslova i za ekonomski razvoj".
30. Svetlana Cenić je zaključila da činjenica da ne rješavamo probleme iz prošlosti BiH košta milione, a do ove je situacije došlo jer "niko nije spreman jednako se fokusirati na sve žrtve, dok političari i nalogodavci odgađaju rješenje problema – relativiziraju ga i politiziraju, bez pronalaženja stvarnog rješenja".
31. Aleksandar Trifunović, urednik portala BUKA, BiH ukazao je na to da je rješavanje problema iz prošlosti, uključujući i pitanje nestalih, ostalo na marginama javne debate, te da predstavlja "novi alat za sukob".
32. Saliha Đuderija je komentarisala kako se često zanemaruje ekonomski aspekt nerješavanja pitanja iz prošlosti. "Vrijeme nam pokazuje da se ovom problemu mora dati prioritet u odnosu na brojne druge jer je preduslov za stabilnost, a time i ekonomski razvoj".
33. Sven Milekić je istakao značaj rješavanja problema iz prošlosti za ekonomski razvoj. "Ne možemo očekivati napredak društva dok ratni zločinci hodaju među nama, a mi se pravimo da je sve normalno. Ovu je temu potrebno još istražiti jer ljudi ne znaju dovoljno o povezanosti između ovog problema i ekonomskog razvoja".
34. Svetlana Cenić je ukazala i na činjenicu da su stvari postale važnije od ljudi: "Najveća kampanja nakon rata vođena je za povrat imovine, a ne traženje nestalih. Izgleda da je imovina važnija od ljudi". Komentarisala je postavljanje prioriteta po pitanju raspodjele sredstava iz budžeta i državnog finansiranja. "U svim budžetima [u BiH] postoje sredstva za udruženja boraca, a u periodu prije izbora na raspolaganje sindikatima zaposlenih u javnoj upravi, vjerskim zajednicama i političkim strankama stavljaju se dodatna sredstva. Kada bismo sve to sabrali, mogli bismo napraviti još tri instituta za nestale i platiti sve forenzičare u BiH".

Dio 5: Koja su iskustva zapadnog Balkana i kako se mogu primijeniti na druge nestale osobe?

35. Adnan Rizvić navodi da je potrebno napraviti kontrolnu listu aktivnosti u procesu rješavanja pitanja nestalih osoba koju bi mogle koristiti druge zemlje suočene sa ovim problemom, a na osnovu iskustava sa zapadnog Balkana. No, prije toga bi trebalo definisati šta je bilo uspješno na zapadnom Balkanu, a koje su to stvari koje u drugim dijelovima svijeta treba napraviti drugačije. "Očigledno se zajednička intervencija međunarodnih i domaćih institucija uz političku volju i učešće građanskog društva pokazala uspješnom," rekao je gospodin Rizvić.
36. Anisa Sućeska sumirala je činjenice prezentovane tokom diskusije. "Do danas je identifikovano više od 70% ukupnog broja nestalih osoba zahvaljujući saradnji između međunarodne zajednice i domaćih organa vlasti, tužilaštava i građanskog društva u jedinstvenom scenariju. Proces se

odvijao u zakonskim okvirima, kako bi se porodicama nestalih pružila neophodna podrška. Tokom posljednjih deset godina u UK i SAD-u nestaju milioni djece, dok u Brazilu oko 40.000 djece nestane svake godine zbog zloupotrebe droga i trgovine ljudima. U Indiji su 35.000 djece pronašli mrtve. I oni su bili žrtve trgovine ljudima. Nemamo pravo ne pomoći im jer je problem u suštini isti. Uloga vlade je ista, [...], a postoji i ista potreba porodica da pronađu svoje srodnike, kao i ista potreba za primjenom međunarodnih standarda”.

37. Govoreći o iskustvu BIH, gospođa Sućeska naglasila je potrebu da međunarodna zajednica raspolaže “međunarodnim organom koje bi u slučaju sukoba mogao u zahvaćenoj zemlji početi sa prikupljanjem podataka na neselektivan način, čime bi neophodni procesi bili započeti na vrijeme. “Takav je organ neophodan jer država mora imati resurs koji će joj pomoći da izgradi sopstvene kapacitete”.
38. Gospodin Ivan Grujić je dodao da “međunarodna zajednica i njeni mehanizmi ovdje igraju važnu ulogu. Rat je ostavio loše posljedice, ali i razvoj građanskog društva, tako da nam je potrebno neko vrijeme da pokrenemo ove procese. Hrvatska još uvijek nije okončala proces traženja i identifikacije svih nestalih osoba. To je najteži dio zadaće”.
39. Vesna Teršelič je učesnike podsjetila na potrebu za prikupljanjem podataka o ubijenim i nestalim, odnosno o svim ljudskim žrtvama relevantnim za rješavanje problema iz prošlosti, time i rješavanje pitanja nestalih. “Važno je da se osvrnemo na iskustva u prikupljanju i klasifikaciji podataka, fazama u procesu ekshumacija i identifikacija, te prenosu podataka domaćim akterima. Jedan od problema sa međunarodnim akterima u zemljama bivše Jugoslavije bio je da su podatke ili nosili sa sobom ili uništavali, te nikada nisu podnijeli fotokopije podataka pod nadzor neovisnih institucija u regionu”, rekla je gospođa Teršelič. Istakla je značaj dokumentiranja ljudskih gubitaka, uključujući i nestale, kako bi ostao tačan historijski zapis i kako bi se dao doprinos pomirenju.
40. U vezi sa dokumentacijom, Kathryne Bomberger je naglasila koliko je važno da podaci budu dostupni državama, jer se tako mogu zaustaviti špekulacije o broju žrtava. “Radi se o nečemu što ćemo, nadam se, nastaviti razvijati. Problem je kako napraviti globalnu bazu podataka koja će sadržati informacije o osobama čiji je nestanak uzrokovan različitim faktorima, a istovremeno zaštititi lične podatke”, rekla je gospođa Bomberger.

II. Lista učesnika

- Gospođa Kathryne Bomberger, generalna direktorica, ICMP, Predsjedavajuća Okruglog stola
- Gospođa Ljiljana Alvir, predsjednica Unije udruga porodica zatočenih i nestalih hrvatskih branitelja - Republika Hrvatska
- Gospođa Olgica Božanić, sekretar, Udruženje porodica kidnapovanih i nestalih osoba Kosova i Metohije
- Gospodin Goran Bubalo, direktor projekta, Catholic Relief Services
- Gospodin Ibro Bulić, tužilac, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine
- Gospođa Svetlana Cenić, politička analitičarka i ekonomistica, ekonomska konsultantica
- Gospođa Aida Čerkez, novinarka, Associated Press
- Gospođa Saliha Đuderija, pomoćnica Ministra za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine
- Gospođa Jelena Dukarić, aktivistica, Inicijativa mladih za ljudska prava Srbije
- Pukovnik Ivan Grujić, predsjednik Uprave za zatočene i nestale osobe i pomoćnik

- Ministra branitelja Republike Hrvatske
- Gospođa Lejla Hadžimešić, savjetnica za ljudska prava Rezidentnog koordinadora UN-a, UN/OHCHR
 - Gospodin Matthew Holliday, koordinator za pravosuđe i civilno društvo, ICMP
 - Gospodin Adis Hukanović, aktivist, Inicijativa za ljudska prava, Bosna i Hercegovina
 - Gospođa Advija Ibrahimović, članica, Udruženje "Žene Srebrenice"
 - Gospođa Seida Karabašić, menadžerica projekta, članica Upravnog odbora udruženja žena "Izvor" Prijedor
 - Dr. Rifat Kešetović, specijalista sudske medicine, Klinički centar Tuzla
 - Gospođa Samira Krehić, šefica političke jedinice, Program za zapadni Balkan, ICMP
 - Dr. Milovan Kubat, forenzički patolog, Odjel za forenzičku medicinu i kriminologiju
 - Gospođa Klaudia Kuljuh, šefica kabineta, Program zapadnog Balkana, ICMP
 - Gospođa Lejla Mamut, koordinatorica za ljudska prava, Švicarska asocijacija protiv nekažnjivosti (TRIAL)
 - Gospodin Sven Milekić, koordinator programa, Inicijativa mladih za ljudska prava, Hrvatska
 - Gospođa Lina Milner Enercrantz, regionalna koordinatorica za pitanje nestalih, ICRC
 - G. Milutin Mišić, član Upravnog odbora, Institut za nestale osobe Bosne i Hercegovine
 - Gospođa Sandra Orlović, izvršni direktor, Centar za humanitarno pravo
 - Gospodin Adnan Rizvić, zamjenik direktora za forenzičke nauke, ICMP
 - Gospođa Anisa Sućeska, nacionalna direktorica, menadžerica programa Balkanska tranziciona pravda, Balkan Investigative Reporting Network (BIRN)
 - Gospođa Vesna Teršelić, direktorica, Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću
 - Gospodin Aleksandar Trifunović, glavni urednik, magazin BUKA
 - Gospodin Mioljub Vitorović, zamjenik tužioca za ratne zločine, Kancelarija tužioca za ratne zločine Republike Srbije
 - Gospodin Miodrag Živanović, profesor, Filozofski fakultet u Banjaluci